HET LABORATORIUM VOOR CIRCULAIR DOEN

POORT GENK

EINDRAPPORT

18 12 2015

COLOFON

OPDRACHTGEVER

SAMEN MAKEN WE MORGEN MOOIER
OVAM

OVAM

Stationsstraat 110

2800 Mechelen

015 284 284

info@ovam.be

www.ovam.be

Vlaams Materialenprogramma

http://www.vlaamsmaterialenprogramma.be/

DEPARTEMENT RUIMTE VLAANDEREN

RUIMTE VLAANDEREN

Koning Albert II-laan 19 bus 12

1210 Brussel

02 553 83 02

departement@rwo.vlaanderen.be

http://www.ruimtevlaanderen.be

T.OP LIMBURG
TERRITORIAAL ONTWIKKELINGSPROGRAMMA
RUIMTE VOOR GROEI

http://www.toplimburg.be

Verantwoordelijke uitgever:

Peter Cabus, Ruimte Vlaanderen

OPDRACHTHOUDERS

REBEL

REBEL

Maria-Theresialei 7

B-2018 Antwerpen

+32 3 2938644

info@RebelGroup.be

http://www.rebelgroup.be/

BUUR

BUUR (Bureau voor Urbanisme)

Sluisstraat 79/03.02, 3000 Leuven

Korenmarkt 14A, 9000 Gent

E: info@buur.be

T: 016 89 85 50

www.buur.be

TheRockGroup

THE ROCK GROUP

Koninklijk Instituut voor de Tropen

Mauritskade 63, Nederland

1092 AD Amsterdam

+31 (0)20 568 8711

connect@therockgroup.biz

http://www.therockgroup.biz/

INHOUD

0	VOORAF	1
1	VISIE OP CIRCULAIRE ECONOMIE IN POORT GENK IN 2030	4
1.1	HET LABORATORIUM VOOR CIRCULAIR DENKEN EN DOEN	6
1.2	HET FYSIEK EN SOCIAAL-ECONOMISCH KNOOPPUNT VOOR BOVENLOKALE, INTERSTEDELIJKE EN LOKALE NETWERKEN	12
1.3	MET DE (ECO-)MAAKINDUSTRIE ALS VLAGGENSCHIP, DE REGIO VAN WAARUIT "PRODUCTS AS A SERVICE" VERTREKKEN	18
1.4	ZEER AANTREKKELIJK BLIJVEN OM NIEUWE EN BESTAANDE ACTIVITEITEN VERDER TE ONTPLOOIEN IN DE CIRCULAIRE ECONOMIE	22
2	HET REALISEEREN VAN DE VISIE	26
2.1	VOORZIEN IN KERNKWALITEITEN	28
2.2	NEMEN VAN EERSTE MAATREGELEN	28
3	TOT SLOT	31

Vooraf

Steeds meer gemeenten, steden en regio's maken de transitie naar circulaire economie. Ook Genk, Hasselt en de gemeente Houthalen-Helchteren (hierna Poort Genk), kiezen hier resoluut voor. En dit niet alleen omdat ook zij de principes van circulaire economie sterk genegen zijn, maar vooral omdat Poort Genk ervan overtuigd is dat zij over **zeer sterke troeven beschikt om een unieke plek in deze nieuwe economie in te nemen.** En dat is meteen ook haar ambitie voor 2030.

Circulaire economie wordt gezien als dé manier om waardevolle en steeds schaarser wordende grondstoffen niet langer definitief verloren te laten gaan als afval en om de afhankelijkheid van deze grondstoffen substantieel te verlagen. In tegenstelling tot de klassieke lineaire economie, mikt circulaire economie op het volledig sluiten van ketens en waar mogelijk, het oneindig verlengen van (grondstoffen)cycli. De overgang van lineaire naar circulaire economie houdt een ingrijpende verandering in in het dominante denken en doen, en is bijgevolg een systeemtransitie.

Inzetten op circulaire economie vraagt dus tijd, moed en daadkracht van zowel publieke als private actoren, maar vooral **een duidelijke, onderbouwde visie.** Het kan immers zeer verschillende vormen aannemen zoals volkstuintjes, afvalloze wijken, zelfvoorzienende bedrijventerreinen, industriële ecosystemen waarbij reststoffen van het ene bedrijf gebruikt worden als grondstof voor een ander, deelplatformen, enz.
De ene regio is de andere niet. Een regio die vooral gekenmerkt is door landbouw heeft totaal andere vertrekpunten om de transitie naar circulaire economie te maken, dan een regio zoals Poort Genk die erg bekend staat om haar maakindustrie, logistiek en design. Het **unieke DNA** is dus (mede)bepalend voor het potentieel van en het ambitieniveau voor circulaire economie. De invulling van en de ambities voor circulaire economie moeten bovendien anders zijn naargelang het **ruimtelijke schaalniveau** (lokaal, bovenlokaal, regionaal, enz) en de aanwezigheid van ruimtelijke dragers zoals bedrijventerreinen, transportinfrastructuur, enz.

Vanuit dit besef is in 2014 de Prospectieve studie Circulaire Economie Poort Genk gelanceerd.
Deze studie kadert in het investeringsprogramma **Strategisch Actieplan Limburg Kwadraat (SALK)** dat bestaande economische activiteiten wil versterken, jonge initiatieven versnellen en innovatieve praktijken stimuleren. Het is een actie uit het **Territoriaal Ontwikkelingsprogramma (T.OP) Limburg**, de ruimtelijke pijler die aan het SALK uitvoeringsplan werd toegevoegd. T.OP Limburg heeft als opdracht de economische en ruimtelijke ontwikkelingen beter op elkaar af te stemmen en zorgt ervoor dat daarbij maximaal ingespeeld wordt op de gebiedseigen kenmerken van de streek. De uitdaging van het T.OP is om op gebiedsgerichte wijze uiteenlopende investeringen aan elkaar te koppelen, zodat daaruit een meerwaarde ontstaat. Voor dit specifiek traject werd nauw samengewerkt met de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (de OVAM), en dit binnen het **Vlaams Materialenprogramma**.
In dit platform bundelen overheid, industrie, kennisinstellingen en het middenveld hun krachten om van Vlaanderen de voortrekker te maken in de circulaire economie. Huidige prospectieve studie vormde de opstart van hun strategisch hefboomproject dat focust op het potentieel voor circulaire economie in de Genkse regio.

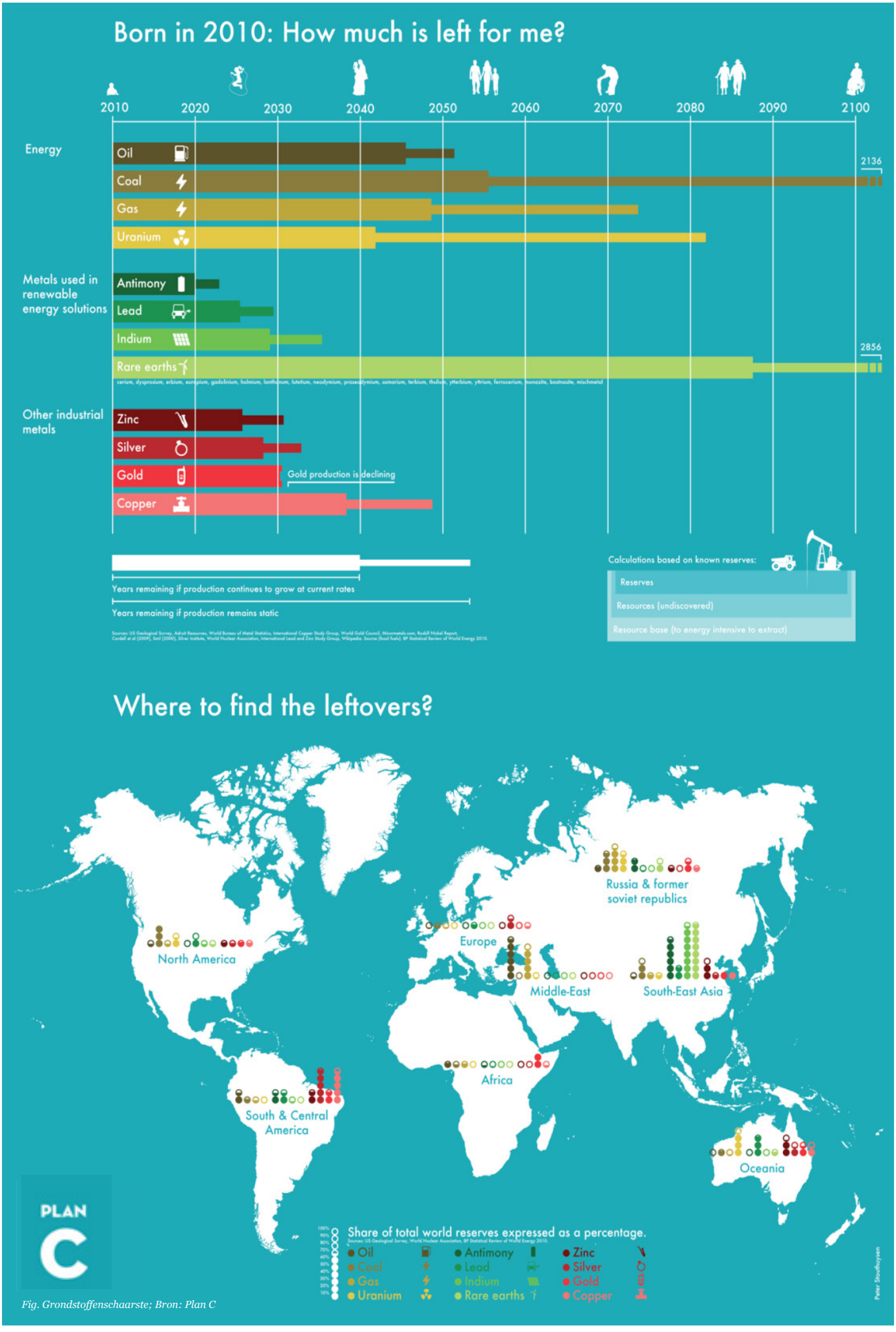

Fig. Grondstoffenschaarste; Bron: Plan C

0. Vooraf

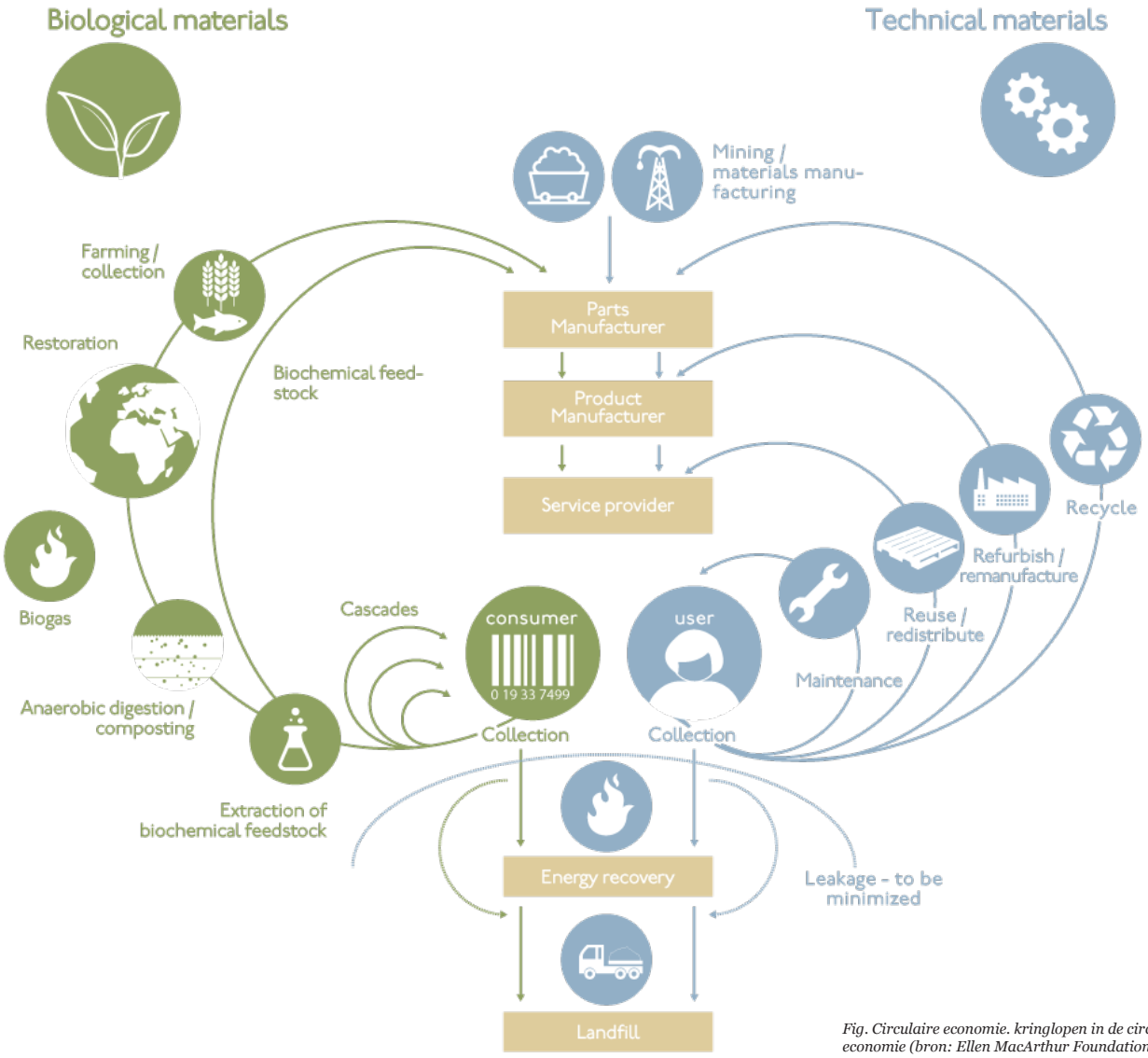

Fig. Circulaire economie. kringlopen in de circulaire economie (bron: Ellen MacArthur Foundation)

PROSPECTIEVE STUDIE

Voor de Prospectieve studie is dus **een unieke departement- en beleidsoverschrijdende samenwerking** opgezet tussen de Vlaamse Overheid, meer specifiek Ruimte Vlaanderen en OVAM, en Poort Genk. Ook Agentschap Ondernemen, NV De Scheepvaart, de Provincie Limburg en de Provinciale Ontwikkelingsmaatschappij (POM) Limburg zijn in deze sterk betrokken.

Deze studie werd allerminst op een klassieke manier benaderd; de hier gekozen aanpak heeft namelijk een uitzonderlijk bottom-up gehalte wat finaal resulteert in een unieke visie voor Poort Genk op circulaire economie met 2030 als tijdshorizon. Er is daarbij vertrokken van het – voor circulaire economie – relevante DNA van de regio en al aanwezige kiemen voor circulair ondernemerschap. Lokale ondernemers zaten aan tafel met al dan niet lokale partners voor de ontwikkeling van voor henzelf haalbare en kansrijke business cases. In die zin is het klassieke 'studie'-karakter duidelijk overstegen en werkt deze studie onmiddellijk activerend met directe betrokkenheid van ondernemers, kennisinstellingen én overheden. Parallel zijn met lokale en internationale circulaire pioniers de contextuele randvoorwaarden benoemd die de aantrekkelijkheid van Poort Genk schragen voor het accomoderen en (versneld) laten groeien van verschillende circulaire business modellen.

Deze opbouw vanuit DNA, concrete circulaire business cases en specifieke contextuele elementen

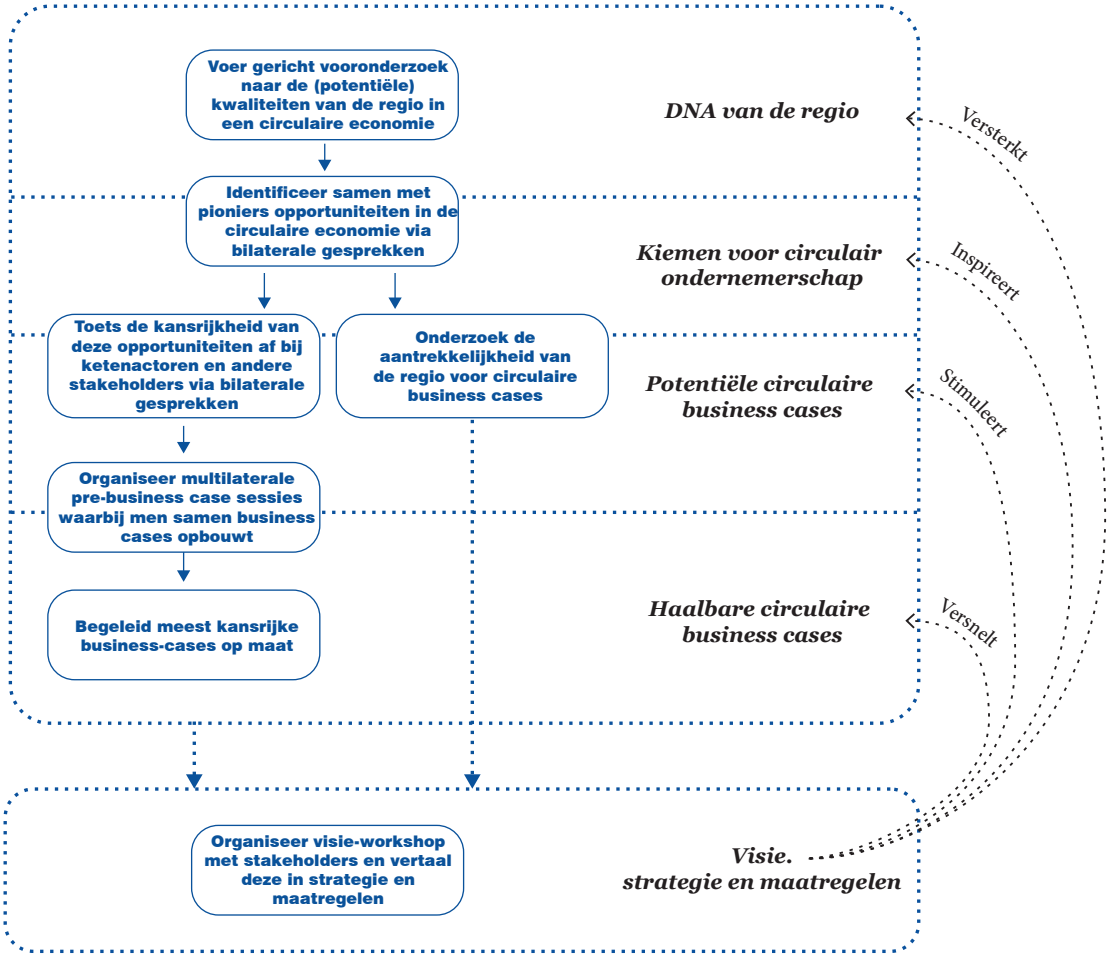

Fig. Plan van aanpak

die eigen (moeten) zijn aan Poort Genk, mondt uit in een sterke, gedragen en duidelijk onderscheidende visie waar deze regio voor zal staan en wat ze zal betekenen in de circulaire economie (in 2030). En precies vanuit deze sterke visie en de daaraan gekoppelde maatregelen die nodig zijn om ze te realiseren, verzekert Poort Genk dat – sneller dan elders - succesvolle circulaire business cases ontwikkeld kunnen worden. Zij inspireert daarmee tot het laten ontkiemen van nieuwe circulaire initiatieven en stimuleert om deze door te ontwikkelen naar concrete business cases.

Het ultieme resultaat zal **de (wederzijdse) versterking zijn van het sociaal-economische en het ruimtelijke weefsel**, en dus van het unieke DNA van de regio ingebed in een nieuw economisch systeem, namelijk dat van de circulaire economie.

Het hier voorliggende document licht in detail toe wat dan de visie van en voor Poort Genk is op circulaire economie (in 2030), en wat daarvan het unieke en onderscheidende karakter is. Het is onderdeel van een tweeluik waarin de resultaten van de Prospectieve studie zijn samengebracht. De lezer die geïnteresseerd is in de volledige onderbouw van deze visie, wordt uitgenodigd om ook het aanvullende document ***'De fundamenten voor circulaire economie in Poort Genk'*** door te nemen.

1. VISIE

Visie op circulaire economie in Poort Genk in 2030

AMBITIE 1

Hét laboratorium voor circulair denken en vooral doen

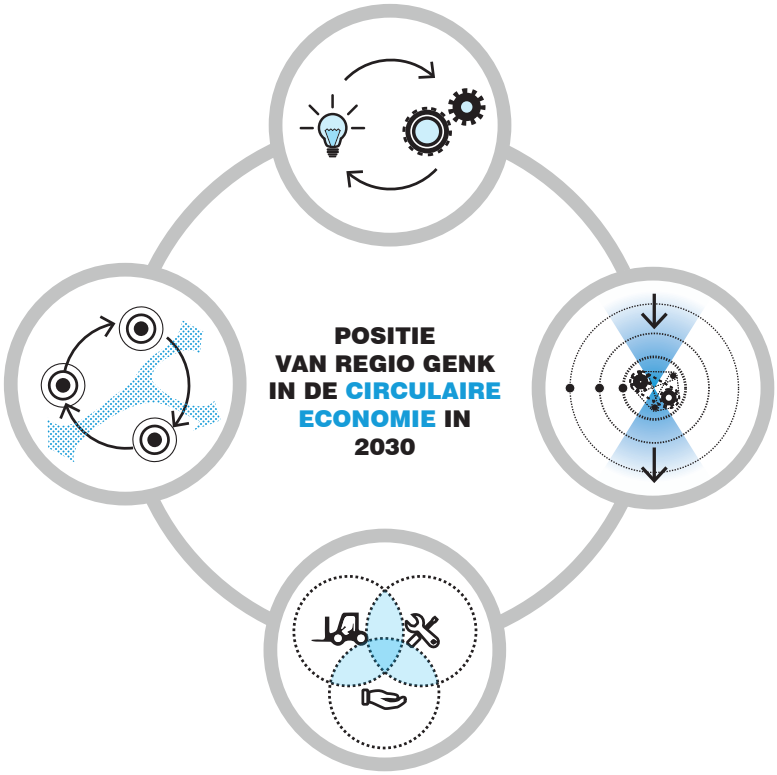

AMBITIE 4

Zeer aantrekkelijk blijven om nieuwe en bestaande activiteiten verder te ontplooien in de circulaire economie

AMBITIE 2

Hét fysiek en sociaal-economisch knooppunt voor bovenlokale, interstedelijke en lokale netwerken

AMBITIE 3

Met de (eco-)maakindustrie als vlaggenschip, dé regio van waaruit "products as a service" vertrekken

Fig. Ambities

VISIE OP CIRCULAIRE ECONOMIE IN POORT GENK IN 2030

"In 2030 is Poort Genk nog steeds hét laboratorium in Noordwest Europa voor circulair denken en doen voor zowel bedrijven, lokale overheden als burgers."

"Met ruimte, energie, water, materiaalstromen en sociale diversiteit als grondstof, onderscheidt de regio zich in het sociaal-economisch én fysiek verbinden van bovenlokale, interstedelijke en lokale netwerken, versterkt door de cultuur van 'samen'."

"De symbiose met een volledig circulaire supply chain maakt van de (eco-)maakindustrie nog steeds het vlaggenschip van de regio van waaruit hoogwaardige "products as a service" vertrekken."

"Sturen op de juiste randvoorwaarden en haar transformationeel vermogen houden de regio zeer aantrekkelijk om nieuwe activiteiten in de circulaire economie te ontplooien en om bestaande te consolideren."

AMBITIE 1	AMBITIE 2	AMBITIE 3	AMBITIE 4
Hét laboratorium voor circulair denken en vooral doen	*Hét fysiek en sociaal-economisch knooppunt voor bovenlokale, interstedelijke en lokale netwerken*	*Met de (eco-)maakindustrie als vlaggenschip, dé regio van waaruit "products as a service" vertrekken*	*Zeer aantrekkelijk blijven om nieuwe en bestaande activiteiten verder te ontplooien in de circulaire economie*
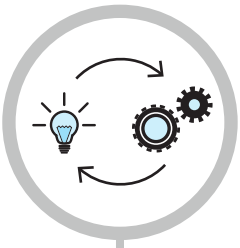	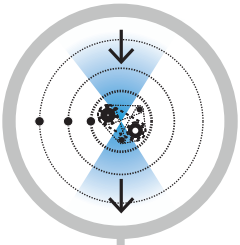	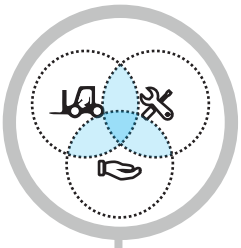	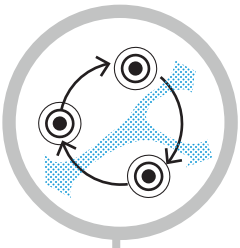
Zowel bedrijven, lokale overheden en burgers experimenteren met circulaire economie	*Verweven van verschillende (ruimtelijke) schaalniveaus*	*Symbiose met sterke logistieke sector (eveneens vlaggenschip regio)*	*Alert blijven van alle overheden voor creatie van de juiste condities*
Focus op doen: implementeren en valoriseren, met ruimte voor experimenteren als vertrekbasis	*Regio Genk als logistieke én sociaal-economische poort*	*Logistieke sector die inzet op volledig circulaire supply chain*	*Inzetten bekende veerkracht / transformationeel vermogen vd regio*
Géén afvalberg, wél valorisatieknooppunt	*Ruimte, water, energie, materiaalstromen, sociale diversiteit als grondstof*	*Resource recovery als business model voor inputs voor maakindustrie*	*Financiers met specialisatie in CE sterk vertegenwoordigd*
Slim extern sourcen (vb. kennis; R&D uit Elat) / niet alles zélf zillen doen in regio Genk	*Infrastructuur die "pull&push" naar en van regio Genk ondersteunt*	*Focus op eco-design / product life extension in maakindustrie*	*Vermogen om sneller te handelen dan andere regio's*
Concrete business cases, bottom-up onstaan	*Cultuur van 'samen' / samenbrengen van kennis en kunde*	*Symbiose met service-industrie / "products as a service"*	

Fig. Uitwerking ambities

Deze visie is het resultaat van een intensief voortraject: het huidige DNA van de regio is in kaart gebracht en bestaande kiemen voor circulaire business cases geïdentificeerd en ontplooid. Het potentieel van de regio is daarnaast geanalyseerd middels een locatiestudie gericht op circulaire investeringen. Deze elementen vormden de basis van een visieworkshop gehouden op 8 september 2015 met 30 vertegenwoordigers van de Vlaamse Overheid, lokale overheden, bedrijven en kennisinstellingen met duidelijke interesse in circulaire economie.

De visie integreert vier duidelijk afgebakende, maar onderling met elkaar verbonden, ambities. Zij worden geschraagd door de volgende kenmerken die hieronder in meer detail worden toegelicht.

De laatst genoemde ambitie van Poort Genk krijgt heel bewust een plek in de visie, omwille van het belang dat de regio permanent moet én wil hechten aan het sturen op de juiste randvoorwaarden om nieuwe activiteiten in de circulaire economie te ontplooien en om bestaande te consolideren. Door dit onderdeel te maken van de visie, wil Poort Genk tonen ook dat dit haar permanente betrachting is die ook moet uitgedragen worden naar relevante stakeholders, zowel lokaal, bovenlokaal als internationaal. Het stelt tegelijkertijd de ambitie scherp van Poort Genk om een 'blijver' te zijn als aantrekkelijke plek voor circulair denken én doen.

1.1 Ambitie 1

Hét laboratorium voor circulair denken en vooral doen

AMBITIE

Poort Genk speelt een cruciale rol in de transitie naar circulaire economie. Zij doet dit door ruimte te creëren om ter zake theoretische concepten te ontwikkelen, door te vertalen én in praktijk uit te testen. Dit **(voor)recht om te experimenteren** moedigt zij niet enkel aan bij onderzoeksinstellingen, maar ook bij lokale bedrijven en burgers. Bovendien geven lokale overheden (en alle diensten/ afdelingen binnen deze overheden) het voorbeeld en experimenteren zij ook met circulaire economie.

Poort Genk speelt op deze manier in op een unieke waarde die de regio gezien haar troeven kan leveren in de circulaire economie. Het aanbieden van **ruimte om te doen** is een slimme strategie voor het extern sourcen van inputs voor de circulaire economie waar de regio niet expliciet in uitblinkt maar ook niet hoeft in uit te blinken. Er is namelijk bewust gekozen om niet alles zelf te (willen) doen, maar slim te sourcen buiten de regio. *Poort Genk* is bijvoorbeeld complementair aan kennisregio's in de omgeving, die wel kennis ontwikkelen in de circulaire economie, maar geen ruimte hebben om te experimenteren en te implementeren.

Poort Genk is dus dé locatie bij uitstek om niet alleen circulair te denken, maar vooral ook circulair te **doen**. Circulaire business cases worden hier bedacht en vervolgens uitgetest onder de vorm van experimenten, om vervolgens – bij beloftevolle uitkomsten van deze experimenten, verder te

concretiseren en dan te implementeren. **Dit betekent dat men op niveau van *Poort Genk* niet alleen gebruikte grondstoffen en materialen consolideert, maar deze ook hervaloriseert naar hoogwaardige producten.** *Poort Genk* is geen afvalberg, maar een belangrijk valorisatie-knooppunt in Noordwest Europa.

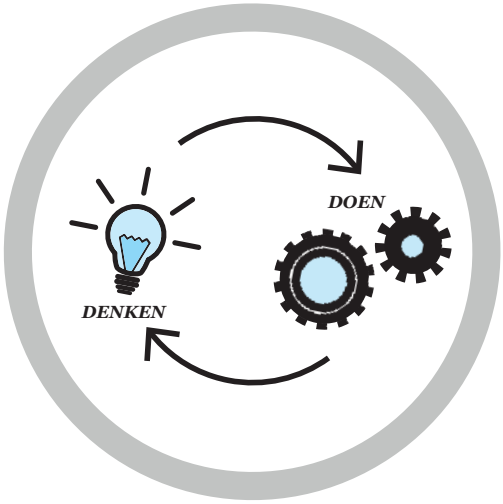

1.1 Ambitie 1

Hét laboratorium voor circulair denken en vooral doen

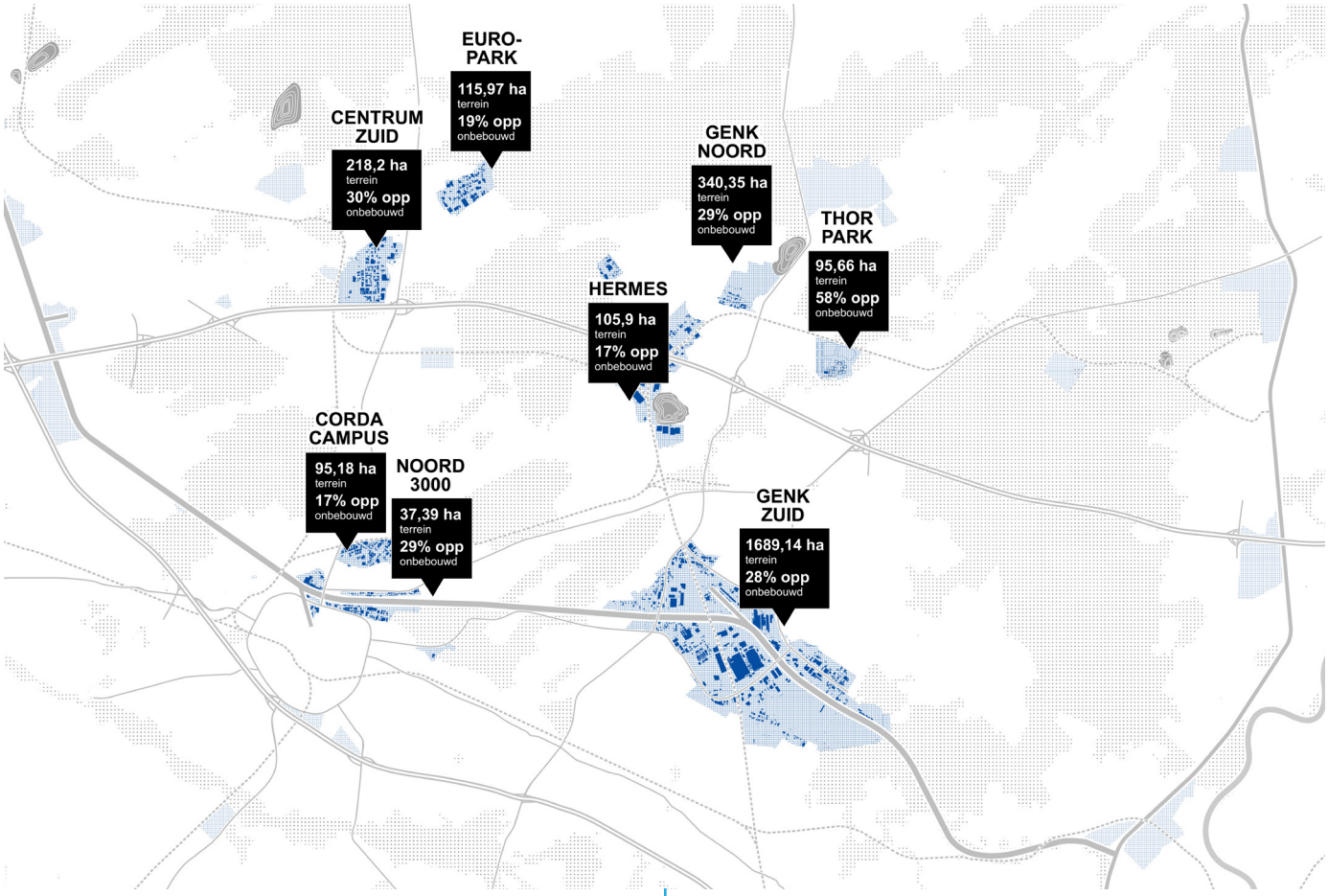

Fig. Beschikbare ruimte

FUNDAMENTEN OM DEZE AMBITIE WAAR TE MAKEN:

"Poort Genk heeft een sterk netwerk van ondernemers, zoals VKW Limburg, C.E.O. Dit is een potentiële voedingsbodem voor het ontwikkelen van bottom-up cases in de circulaire economie, waar business cases vaak ontspruiten uit sector-overschrijvende partnerships.

"Poort Genk beschikt over beschikbare ruimte zowel fysiek (plaats voor bedrijvigheid, open ruimte) als mentaal (ruimte voor en snelheid van innovatie)."

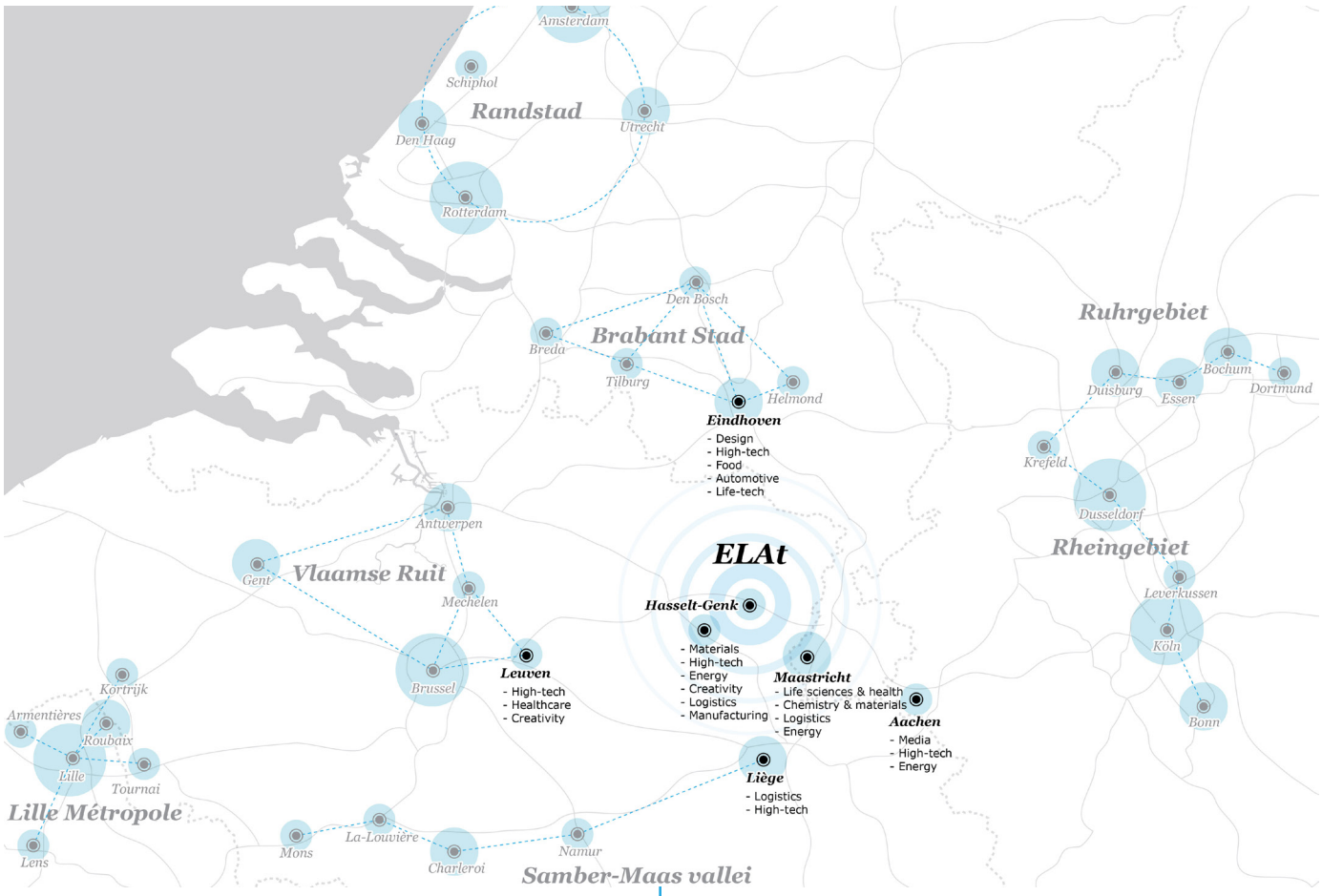

Fig. ELAt

"Poort Genk bevindt zich in het zwaartepunt van de ELAt, een regio die bestaat uit innovatieve steden uit drie landen: Eindhoven, Leuven en Aachen uitgebreid met Luik. De regio kan deze positie uitspelen door een unieke meerwaarde te bieden aan deze kennissteden: de ruimte die zij missen. "

Dit leeft al in Poort Genk...

Tijdens bilaterale gesprekken met lokale ondernemers in het traject van de prospectieve studie, werd er gebrainstormd over opportuniteiten voor de circulaire economie. Circulaire business cases ontstonden dankzij praktijkgerichte ervaring. Zo zagen diverse lokale ondernemers dat men "iets" moest met gebruikte rubberstromen, maar "wat" was nog onduidelijk. Bovendien was het voor de individuele partijen lastig hier een economisch haalbare case van te maken. Tijdens het traject van de prospectieve studie ontmoeten zij elkaar en besloten te werken naar een partnership. De aanwezigheid van voldoende interessante rubberstromen en van het juiste logistieke aanbod maken van Poort Genk voor hen de ideale locatie om deze stromen te consolideren en te verwerken tot nieuwe producten.

1.1 Ambitie 1

Hét laboratorium voor circulair denken en vooral doen

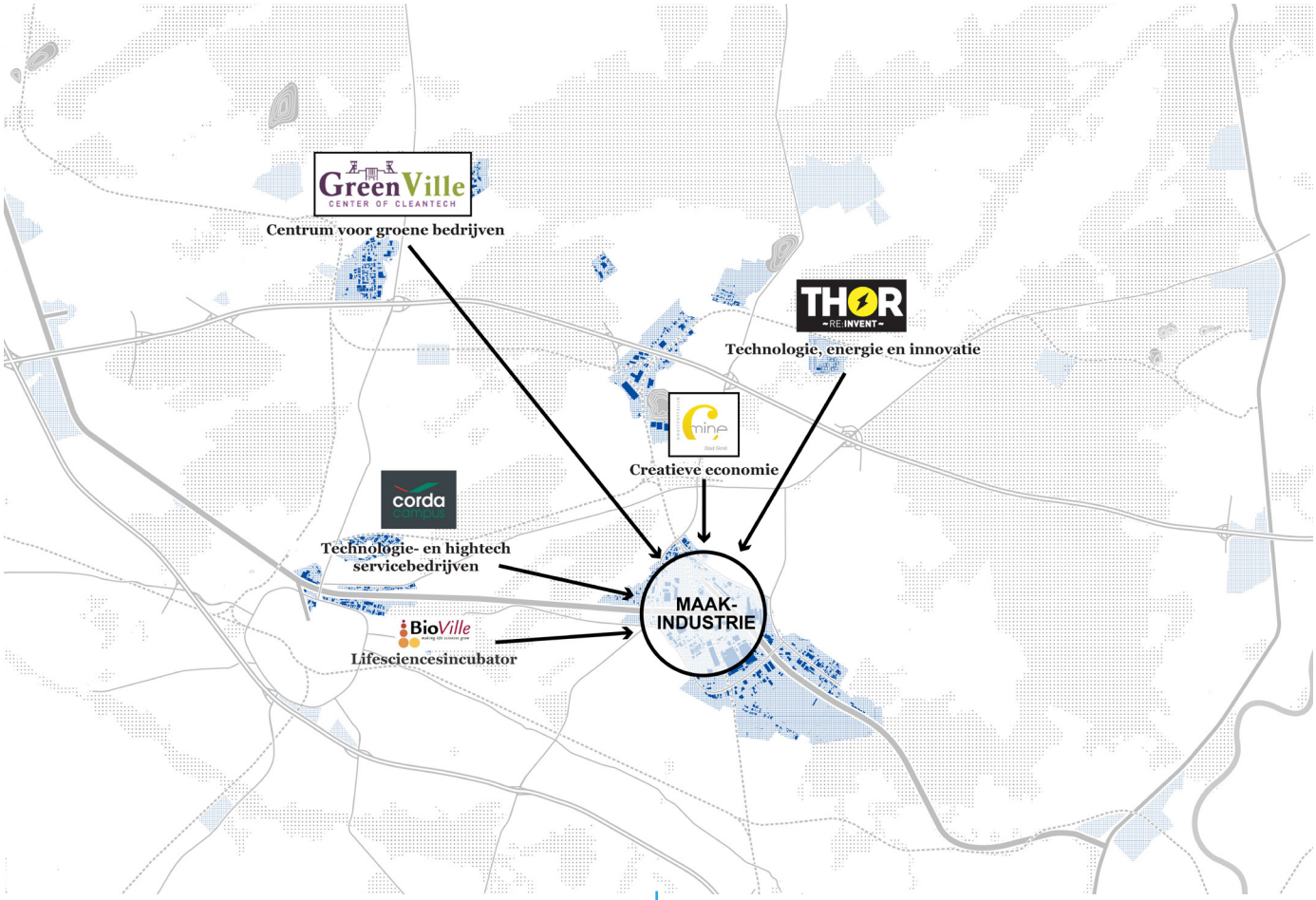

Fig. Incubatoren

FUNDAMENTEN OM DEZE AMBITIE WAAR TE MAKEN:

"Poort Genk huisvest diverse incubatoren met relevantie in de circulaire economie die dienst doen als trekpleisters voor Research & Development in specifieke domeinen: EnergyVille (gericht op duurzame energie), Greenville (gericht op cleantech), C-Mine Crib (gericht op design) en de Corda INCubator (gericht op dienstverlening en technologie)."

Dit leeft al in Poort Genk...
Poort Genk is vandaag reeds een regio waar circulaire systemen opgebouwd uit kennis over heel Europa, realiteit worden. Een sterk voorbeeld hiervan is de *RE-MO-site* in Houthalen-Helchteren, waar men secundaire materialen ontgint uit oude stortplaatsen. Dit is *een pionier-project op vlak van enhanced landfilled mining*. Een deel van de ontgonnen materialen zullen lokaal verwerkt worden tot nieuwe producten.

Fig. Participatie

"Poort Genk heeft ervaring met het betrekken van bedrijven en burgers bij stadsontwikkeling, door participatie-trajecten als Samen Stad Maken, denktafels de Genks, de G360 het boek Genk Rasterstad. Participatie is een eerste stap naar co-productie, waar burgers en bedrijven actief mee te stad ontwikkelen."

Dit leeft al in Poort Genk...
Stad Genk experimenteert met het circulair omgaan van schaarse ruimte in de stad. Momenteel wordt onderzocht hoe onderbenutte ruimte door over-gedimensioneerde infrastructuur ingezet kan worden als experimenteerruimte voor Genkse bedrijven en burgers. Deze innovatieve manier van stadsontwikkeling zou op unieke manier ondernemerschap in Genk stimuleren.

1.2 Ambitie 2

Hét fysiek en sociaal-economisch knooppunt voor bovenlokale, interstedelijke en lokale netwerken

AMBITIE

Poort Genk is in 2030 hét **knooppunt voor mens en materiaal** voor netwerken op bovenlokaal, interstedelijk en lokaal niveau. Hoewel de invulling op elk ruimtelijk niveau anders is, is steeds hetzelfde mechanisme actief:

• Specifieke inputs (bijvoorbeeld innovaties rond bepaalde circulair geïnspireerde concepten, grondstoffen) worden **doelbewust en middels slimme keuzes en strategieën aangetrokken** naar de regio (selectieve "pull"-beweging).

• Ter hoogte van Poort Genk worden deze **verknoopt** met lokale inputs (mensen, materialen, stromen, ruimte, creativiteit, enz.) om hiermee hetzij te experimenteren dan wel in te zetten binnen een (hoogwaardig) valoratieproces ter plaatse richting hoogwaardige, circulaire producten. Hier wordt dus toegevoegde waarde en werkgelegenheid gecreëerd.
• Op deze manier worden de inputs in Poort Genk verrijkt en daarna opnieuw in één of meerdere netwerkniveaus dan wel geografische schaalniveaus **doorgeduwd** ("push" beweging vanuit de regio).

Deze zich steeds herhalende push-pull beweging is vertaald op verschillende schaalniveaus, waardoor het valorisatie-knooppunt Poort Genk ook verbindend én versterkend is voor zowel de bovenlokale, interstedelijke en lokale netwerken. Dit gebeurt zowel fysiek als sociaal-economisch, wat de volgende voorbeelden illustreren:

• **Lokaal** toont zich dat bijvoorbeeld in zelfvoorzienende landschappen: lokale stromen die op een duurzame manier (opnieuw) ingezet worden in en voor de lokale economie.

• Op **interstedelijk niveau** vertaalt dit zich in Poort Genk

als een ontmoetings- en doe-plek voor circulaire innovaties, worden theoretische concepten gevaloriseerd en kunnen deze geïntegreerd worden in de lokale of bovenlokale markt.

• Op **bovenlokale of globale schaal** fungeert Poort Genk als interessante logistieke hub om secundaire grondstoffen, materialen en producten te ontvangen én hier toegevoegde waarde activiteiten aan te koppelen.

Poort Genk gaat daarbij op een geïntegreerde manier tewerk en stelt de verweving van deze verschillende schaalniveaus voorop. *Poort Genk* is niet enkel als knooppunt voor materiaalstromen relevant voor circulaire economie, maar ook voor mensen. De regio is in staat om concrete toegevoegde waarde te bieden als schakel tussen deze drie schaalniveaus, waarbij de diversiteit van haar aanwezig sociaal kapitaal (lees workforce) een belangrijke onderscheidende troef vormt.

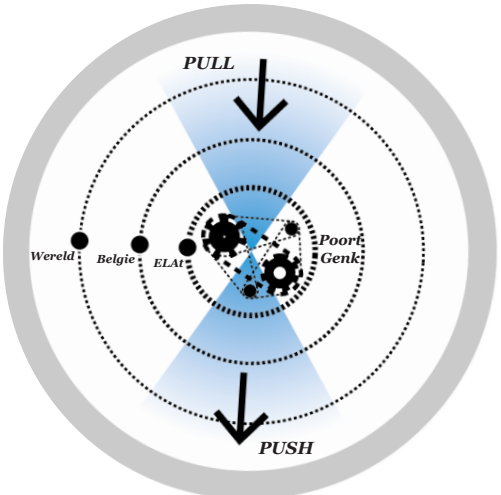

1.2 Ambitie 2

Hét fysiek en sociaal-economisch knooppunt voor bovenlokale, interstedelijke en lokale netwerken

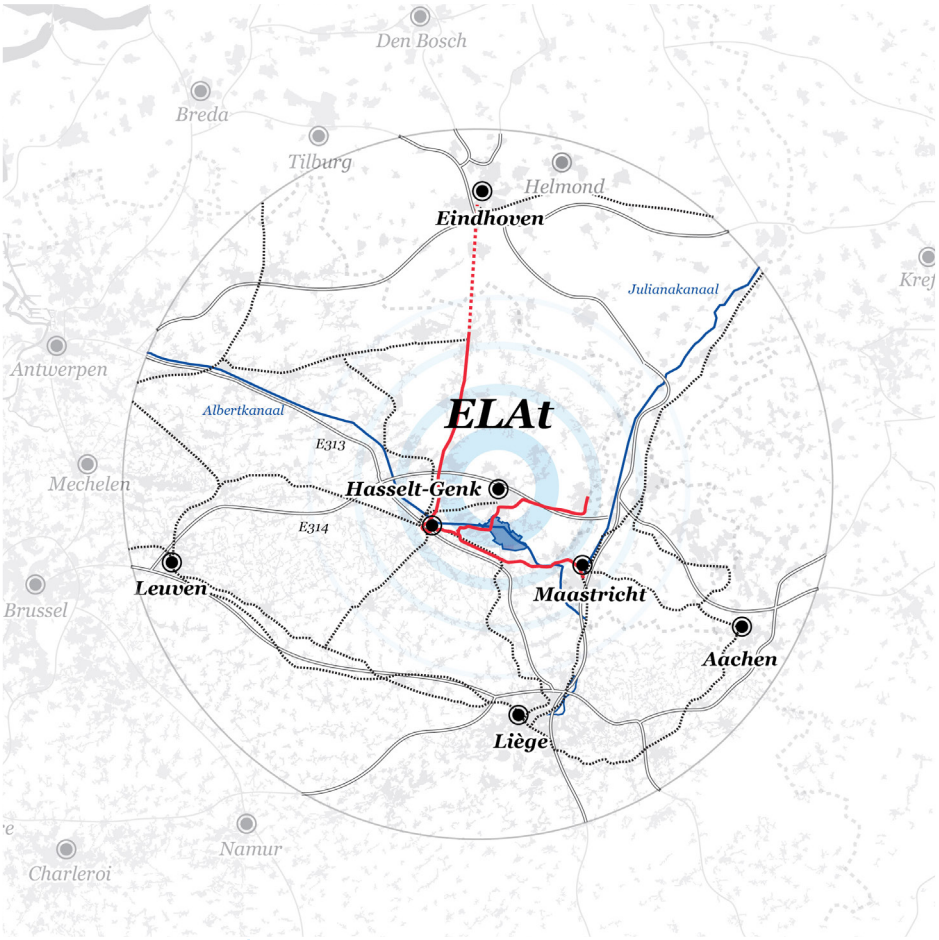

Fig. ELAt

FUNDAMENTEN OM DEZE AMBITIE WAAR TE MAKEN:

"Poort Genk vormt een regio met voldoende kritische massa (arbeidspotentieel, afname,...) die centraal gelegen is tussen dynamische metropolitane gebieden zoals het Rhein-Ruhrgebied, de Vlaamse Ruit of de Randstad"

"Poort Genk beschikt over divers (beschikbaar) sociaal kapitaal, zowel qua scholing als origine"

"Poort Genk beschikt, via projecten als T.OP Limburg en de visie Genk Rasterstad, over een kader waarbinnen het potentieel van deze lokale infrastructuren ingebed wordt in een ruimtelijke visie en waarbij een projectgericht ruimtelijk beleid evolueert naar een netwerk gericht ruimtelijk beleid."

"Poort Genk wordt getekend door incubatoren waar ontmoetingen worden gecreëerd, enerzijds tussen start-ups en mature bedrijven, anderzijds tussen onderzoeksinstellingen, overheden en private actoren. "

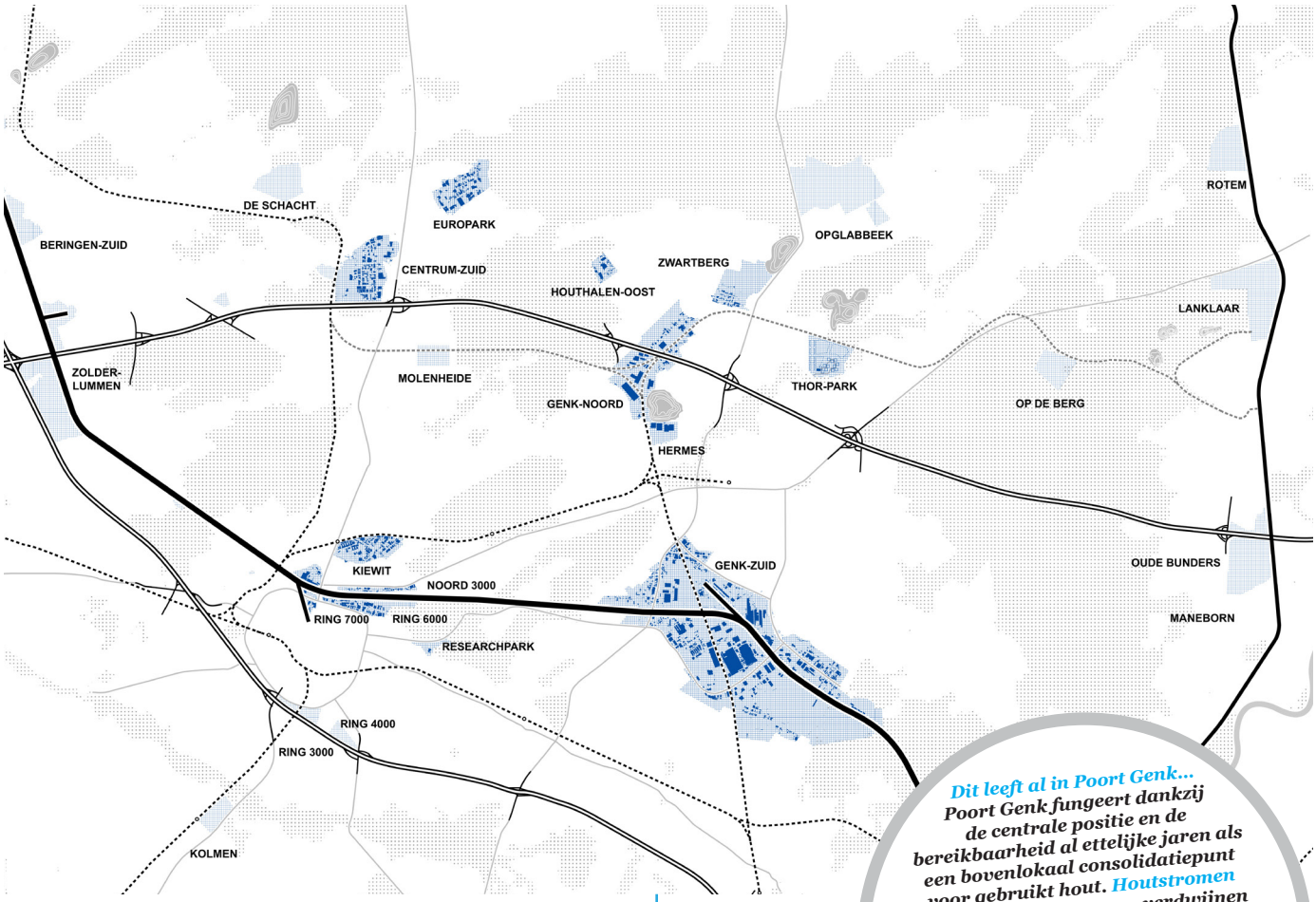

Fig. Bovenlokaal netwerk

"Poort Genk is multimodaal ingebed in het bovenlokaal netwerk:

- *Een uitgebreid autowegennet met de E314 en E313 als hoofdassen verbindt Limburg met belangrijke Europese steden in België, Nederland, Frankrijk en Duitsland.*

- *Via het Albertkanaal vormt Poort Genk een extended gateway voor de haven van Antwerpen. Via het bevaarbaar waterwegennetwerk in België heeft de regio ook een sterke link met de centrumsteden Hasselt, Antwerpen, Brussel, Mechelen, ...).*"

Dit leeft al in Poort Genk...
Poort Genk fungeert dankzij de centrale positie en de bereikbaarheid al ettelijke jaren als een bovenlokaal consolidatiepunt voor gebruikt hout. Houtstromen bereiken de regio, maar verdwijnen ook weer snel. De aanwezige stromen overtuigden echter lokale marktpartijen om deze stromen te "verknopen" in Poort Genk en lokaal een toegevoegde waarde te leveren. Lokale marktpartijen investeren momenteel in een nieuwe hoogwaardige toepassing voor dit hout.

Dit leeft al in Poort Genk...
ZitGoed! is een project van Social Spaces, een onderzoeksprogramma binnen de MAD Faculty op C-Mine. ZitGoed! staat voor alternatief schoolmeubilair voor de 'lagere school van morgen', waarbij kinderen zelf hun meubilair kunnen ontwerpen, bestaande uit modules ontworpen volgens de principes van circulair design. Men streeft naar lokale productie, wat enkel kan uitgevoerd worden door interactie van verschillende visies en competenties. Designers en ingenieurs hebben hier een belangrijke taak, maar ook diverse ambachten (lassen, schrijnwerkerij) komen aan bod.

1.2 Ambitie 2

Hét fysiek en sociaal-economisch knooppunt voor bovenlokale, interstedelijke en lokale netwerken

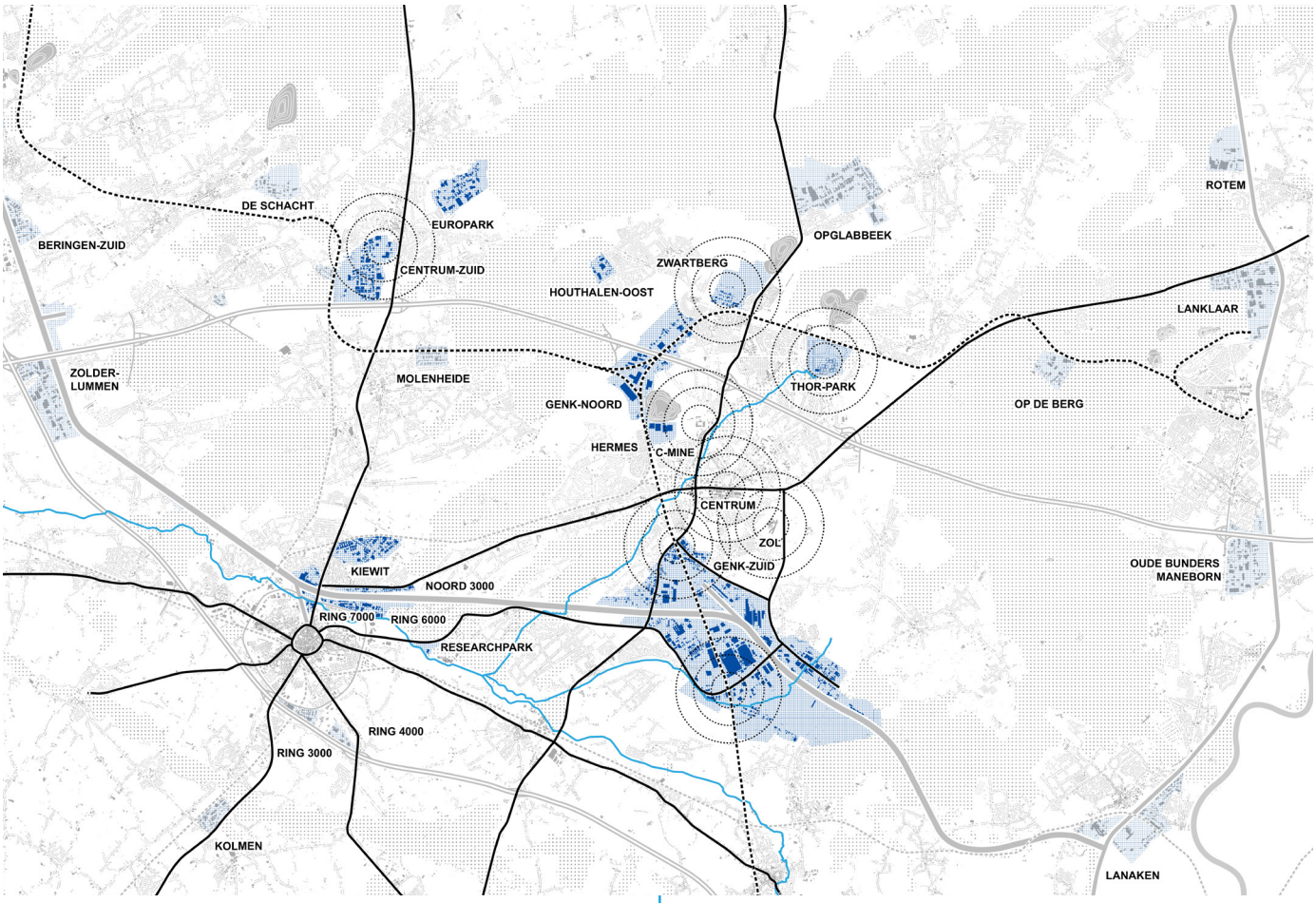

Fig. Lokale infrastructuren

FUNDAMENTEN OM DEZE AMBITIE WAAR TE MAKEN:

"Poort Genk beschikt over een potentieel sterk lokaal netwerk door aanwezige verbindende structuren:

- *De regionale weginfrastructuur vormt een performant laddersysteem.*
- *De Kolenhaven is gelegen in de nabijheid van stedelijk weefsel en wordt potentieel in de toekomst verbonden met belangrijke stedelijke polen door het Kolenspoor, de nieuwe Spartacus verbinding, en de Stiemerbeekvallei*
- *Het Kolenspoor verbindt verschillende stedelijke (economische - innovatie – creatieve - recreatieve) polen van Genk en sluit aan op de bovenlokale spoor-, water-, en weginfrastructuur.*
- *De Stiemerbeekvallei vormt de drager van de toekomstige Spartacuslijn, maar mogelijks in de toekomst ook van andere innovatieve vervoersmodi (oa. de opmars de elektrische fiets) en innovatieve netwerken.*
- *Deze lokale infrastructuren verbinden als geheel de belangrijke stedelijke polen, innovatiehubs, open ruimtes en wijken met de industriehubs en kunnen in de toekomst een performante drager vormen voor stromen van mensen, grondstoffen, energie, ….*

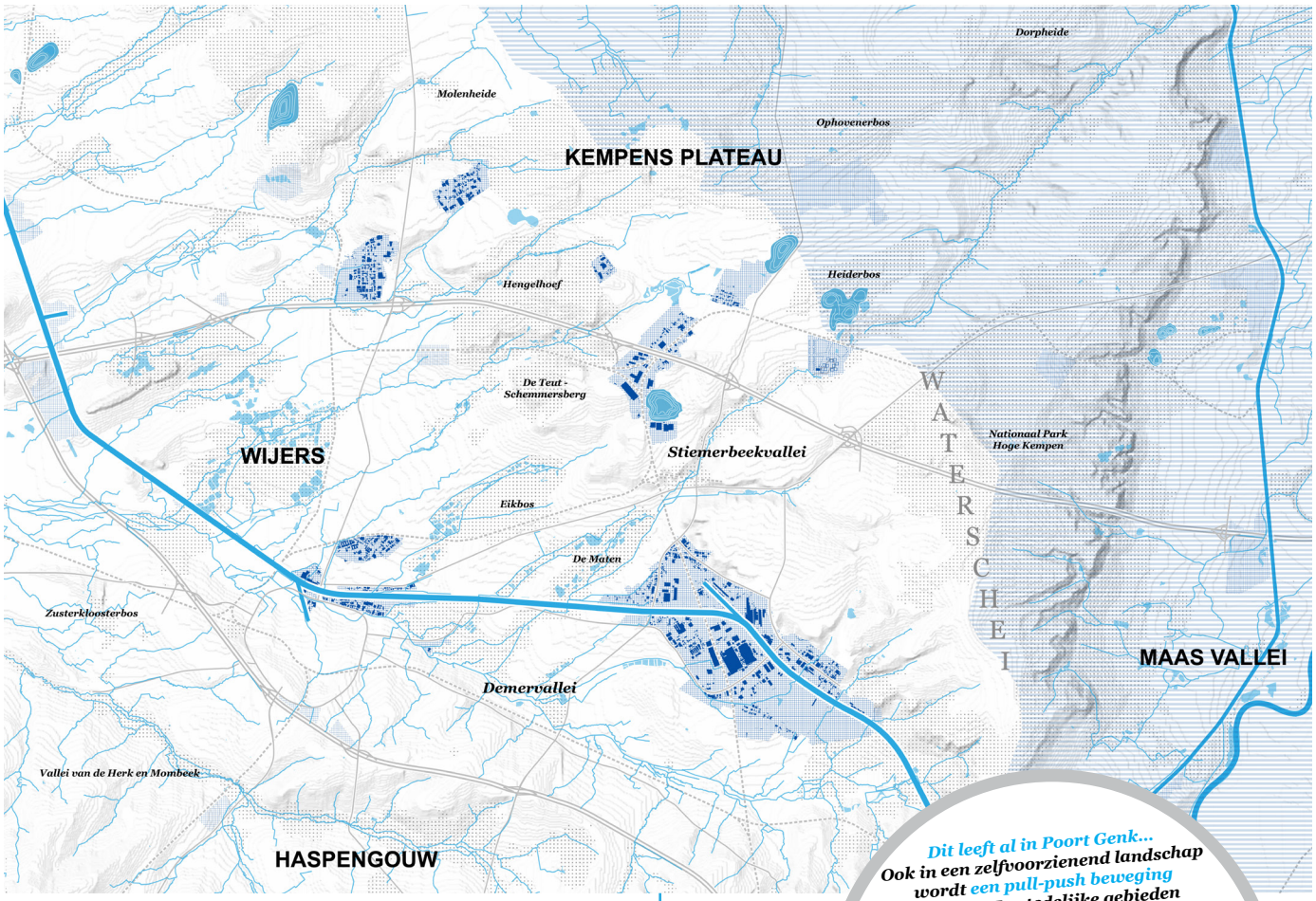

Fig. Water landschap

Dit leeft al in Poort Genk...
Ook in een zelfvoorzienend landschap wordt een pull-push beweging gemaakt. In stedelijke gebieden botst men echter vaak op logistieke uitdagingen. Een voorbeeld hiervan zijn de voedselstromen (en bijhorende verpakking) verbonden aan horeca-zaken. Diverse afvalstromen moeten gescheiden, netjes en snel de zaak verlaten. Belangrijke optimalisaties kunnen bereikt worden door ter plaatse reeds (de eerste stappen van) het recyclageproces te organiseren. Een Vlaamse start-up speelt in op deze opportuniteit. Poort Genk zit met hen aan tafel.

"Poort Genk is al consolidatiepunt van diverse secundaire grondstoffen, ook op bovenlokaal niveau, zoals houtafval (Gielen Recycling, Sita), gronden (GRC Heusden-Zolder), biomassa (Bionerga, Biomassa Limburg), olie (WOS Genk, Cleuren Oil), metaal (Aperam, Stelimet, Stassen Recycling), plastiek (Ekol), glas (Carglass, G.R.L. Glass Recycling), rubber (Banden DeConde, Carglass), gemengd afval (Gielen Recycling, Sita, Van Gansewinkel) en bouw- en sloopafval (Group Martens, Recmix, Gielen Recycling)"

"Poort Genk is omgeven door tal van waardevolle natuurlijke grondstoffen, zoals droge zandgrond, heide, naaldbossen, grind en fruitboomgaarden. Specifiek is ook water op verschillende manieren aanwezig als grondstof."

1.3 Ambitie 3

Met de (eco-)maakindustrie als vlaggenschip, dé regio van waaruit "products as a service" vertrekken

AMBITIE

Het industriële landschap in 2030 van *Poort Genk* is getekend door pioniers in de circulaire maakindustrie (eco-maakindustrie). Dit betekent dat:

• men volop inzet op het **gebruik van secundaire materialen**, bijvoorbeeld door het hergebruik van nevenproducten of op het einde van de levenscyclus, voor het maken van nieuwe producten **("resource recovery")**;

• men zich structureel richt op het proactief verlengen van de levenscyclus **("product life extention")**. **Design-for-disassembly**, een hefboom om **onderhoud en herstellingen**, vormt daarbij de hefboom bij uitstek;

• men succesvol de transitie heeft doorgemaakt naar het aanbieden van **"products as a service"**, i.e. producten die verkocht worden onder de vorm van een dienstverlening (Zo blijft de producent eigenaar van het product en is hij geprikkeld om in te zetten op duurzame materialen en op een goed ontwerp (demonteerbaar en herstelbaar).

Deze productieactiviteiten zijn ondersteund door een volledig **circulaire supply chain in 2030**. Sterke logistieke spelers zijn actief in de regio en, in partnerships met de maakindustrie, spelen zij in op de principes van circulaire economie. Zij kiezen doelbewust voor synchromodaliteit: optimaal flexibel en duurzaam inzetten van verschillende transportmodaliteiten.

*Poort Genk i*s ook in die zin toonbeeld van circulaire economie, juist dankzij de **ultieme symbiose** die heeft plaatsgevonden tussen de sterk vertegenwoordigde logistieke sector, de eveneens sterk vertegenwoordigde (eco-) maakindustrie en de dan volledig volwassen geworden service-industrie die de concrete link legt tussen producten en de doorvertaling van deze producten naar een dienstenmodel ("product as a service"). Hierin heeft ook eco-design een voorwaardige plek gekregen. Deze symbiose is de resultante van een evolutief proces dat zich al anno 2015 manifesteert en naar verwachting op kruissnelheid gaat komen. De grenzen tussen deze sectoren zijn in 2030 verdwenen door de verstrengeling van business modellen.

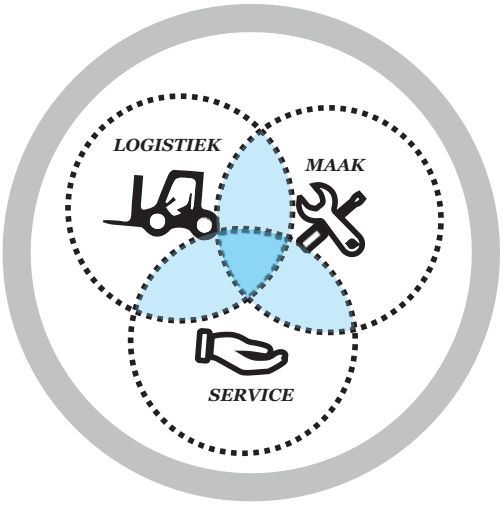

1.3 Ambitie 3

Met de (eco-)maakindustrie als vlaggenschip, dé regio van waaruit "products as a service" vertrekken

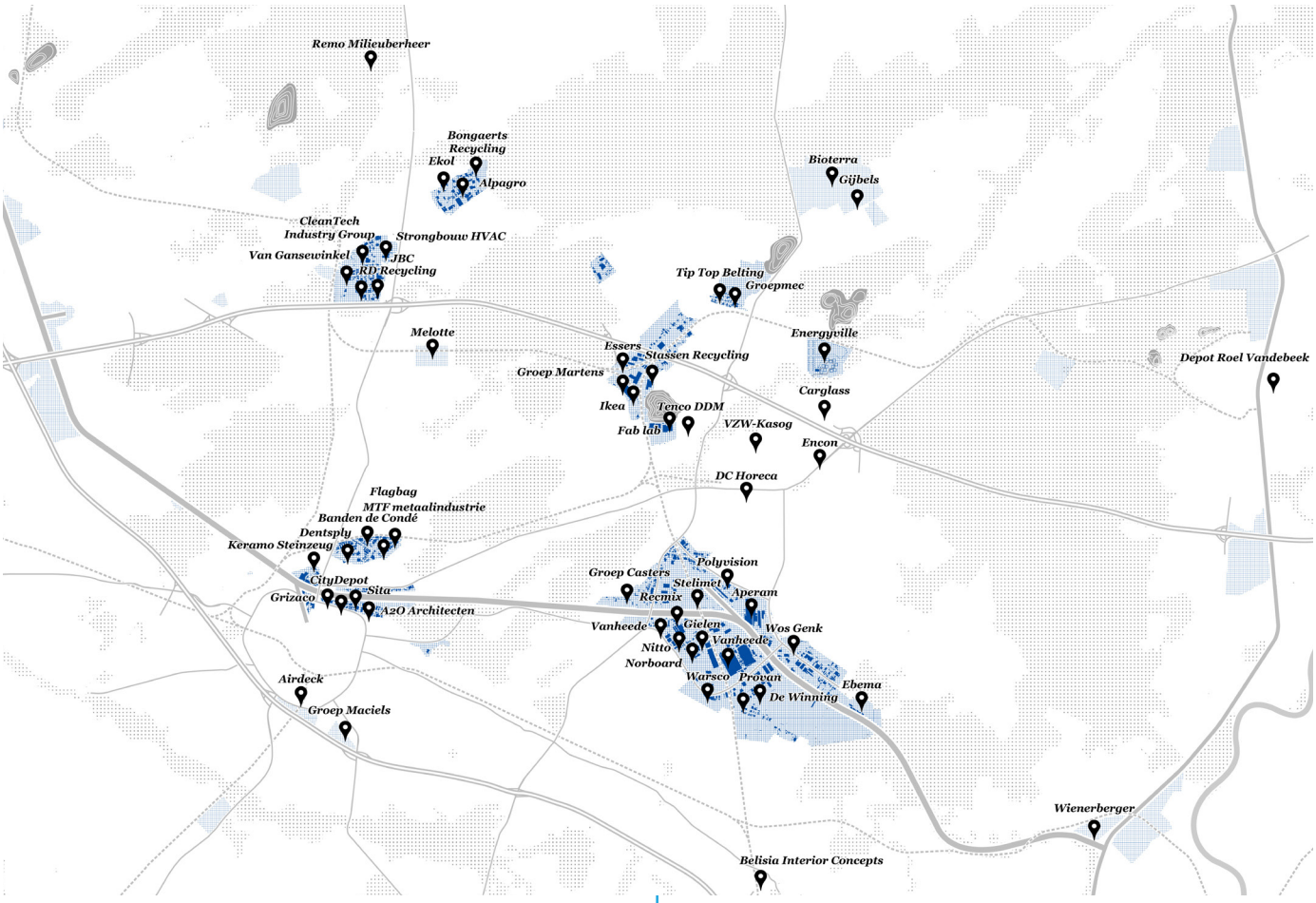

Fig. Pioneers

FUNDAMENTEN OM DEZE AMBITIE WAAR TE MAKEN:

"Poort Genk is reeds de thuisbasis voor pioniers in de circulaire economie, zoals JBC, Polyvision, Nitto, Keramo Steinzeug, Recmix, Aperam, etc."

"Poort Genk is het boegbeeld voor de innovatieve maakindustrie in de regio en heeft zich geëngageerd om te blijven inzetten op volgende speerpuntsectoren: cleantech, bouwsector, life sciences, metaal en petrochemie."

"Poort Genk heeft een sterk vertegenwoordigde logistieke sector en dit op diverse schaalniveaus (stadsdistributiecentra, Europese distributiecentra, enz.) "

Poort Genk investeert met succes in (eco-) design. C-Mine wordt internationaal herkend als design-hub met diverse actoren die een cruciale rol kunnen spelen in de circulaire economie: MAD Faculty (hogeschool), Fablab (open maakruimte), IDE (Innovatie en Design Euregio), KesselsGranger Design Works (designstudio), enz.

"Poort Genk huisvest alle schakels in de toegevoegde waardeketen aanwezig."

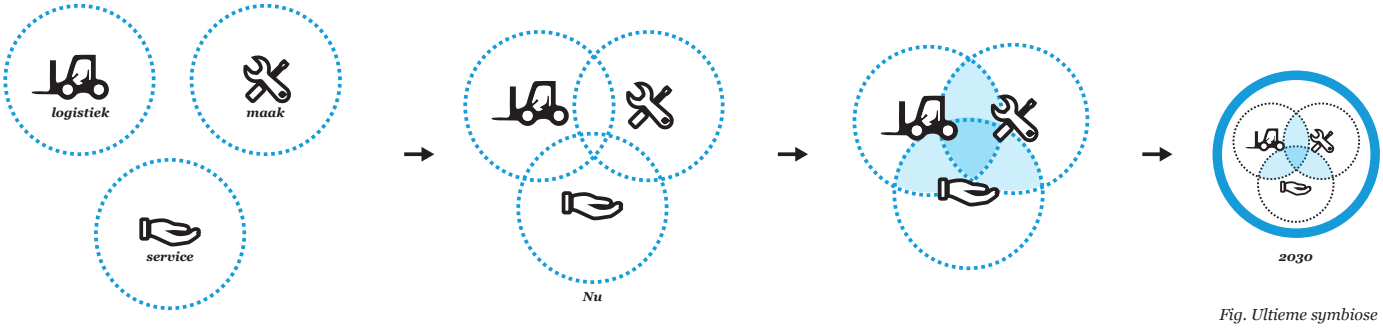

Fig. Ultieme symbiose

Dit leeft al in Poort Genk...
Poort Genk huisvest de MAD Faculty, waarin Hogeschool PXL en LUCA School of Arts als partners optreden, maar elk met hun eigen dynamiek. Zij ontwikkelen gezamenlijke onderzoeksprojecten, gezamenlijke studentenprojecten, keuzevakken en flexibele schakelprogramma's op het vlak van media, arts en design.

Dit leeft al in Poort Genk...
In Poort Genk zet men ook in op business modellen gericht op het verlengen van de levensduur van materialen. De uitdaging om principes van design-for-reassembly en modulair design in te zetten in de bouwsector, erg complex door de genoodzaakte lange-termijn focus en het divers aantal betrokken partijen, wordt in Poort Genk aangegaan. Lokale marktpartijen en kennisinstellingen ontwikkelden reeds binnen hun eigen expertise onderdelen voor flexibele gebouwen. Deze actoren stappen elkaar nu tegemoet om zo hun expertise geclusterd aan de markt aan te bieden.

Dit leeft al in Poort Genk...
Poort Genk is reeds sterk in resource recovery, of het hergebruik van restromen. Zo verzamelt Ekol plastic over heel Vlaanderen en recycleert deze tot duurzame producten zoals zitbanken en compostbakken, vervaardigt Flagbag pennenzakken en handtassen uit oude vlaggen, en recycleert Aperam roestvrij staal. In Poort Genk is men zelfs in staat CO_2 te gebruiken als waardevolle grondstof voor bouwmaterialen.

Dit leeft al in Poort Genk...
Met het platform IDE, Innovatie & Design in de Euregio, worden initiatieven inzake slimme specialisatie aan elkaar gelinkt. Door afstemming en krachtenbundeling wil IDE crossovers maken tussen bedrijven en sectoren enerzijds en creatief talent anderzijds. Designinnovatie is hierbij de focus. Finaal moet dit leiden tot de versterking van de economische activiteiten, nieuwe business en nieuwe jobs. De partners van IDE, m.n. de provincie Limburg, de steden Hasselt en Genk, de MAD-faculty (KHLim en PXL) en UHasselt zetten hun expertise, netwerk en infrastructuur maximaal in om Limburg te transformeren tot een creatieve 'community' waar creativiteit en innovatie tot 'the way of living' behoren.

Dit leeft al in Poort Genk...
Het transformeren van een product naar een dienst is een uitdaging, maar levert wel concurrentiële voordelen in een circulaire economie. Een partnership van lokale marktpartijen actief in maakindustrie en logistiek, ondersteund door lokale overheden onderzoekt momenteel de mogelijkheden van winkelinterieur in een dienstverleningsmodel. Een gelijkaardige business model wordt momenteel onderzocht voor hotelinterieur. Ook hier zijn twee partijen uit Poort Genk een actieve partner.

Dit leeft al in Poort Genk...
De Genkse logistieke dienstverlener Essers speelt reeds in op de symbiose tussen maakindustrie, logistiek en dienstverlener. Naast het aanbieden van transport, ondersteunen zij hun klanten in de maakindustrie door het aanbieden van onderhoud- en herstellingsdiensten bij de eindklant.

1.4 Ambitie 4

Zeer aantrekkelijk blijven om nieuwe en bestaande activiteiten verder te ontplooien in de circulaire economie

AMBITIE

Poort Genk erkent nog steeds in 2030 de meerwaarde van een volledige en op de regio geënte transitie naar circulaire economie. Deze bevindt zich dan al in een zo ver mogelijk stadium.

Deze meerwaarde ontstaat door **het creëren en telkens scherpstellen van de juiste condities of kwaliteiten om bedrijven**, burger en kennisinstellingen toe te laten, of sterker nog, te stimuleren in de transitie naar circulaire economie. Dit laat toe om aantrekkelijk te blijven als regio om nieuwe activiteiten in circulaire economie te ontplooien én bestaande te consolideren.

De regio is daarom continu alert voor een eventuele verzwakking van haar vermogen om aantrekkelijk te zijn voor circulair denken en doen. Op die manier bewaakt zij ook het economisch potentieel in termen van duurzame toegevoegde waarde en werkgelegenheid.

In vergelijking met andere regio's kan Poort Genk terugvallen op tal van ingrediënten die nu al aanwezig zijn, en waarbij het vooral een kwestie is om deze samen te leggen en samen te brengen. Dit laat de versnelde implementatie van de visie richting 2030 toe, wat verschillende voordelen kan opleveren in vergelijking met andere regio's die inzetten op circulaire economie.

Dit leeft al in Poort Genk...
Poort Genk stelde een visie op voor de transitie naar een circulaire economie, met tweezijdige doelstelling. *Enerzijds werd onderzocht wat er nodig was om huidige lokale initiatieven in de circulaire economie op te schalen.* Anderzijds onderzocht men wat Poort Genk zou kunnen bieden om zo investeerders van buiten de regio aan te trekken. Dit is een mooi voorbeeld van het in *balans brengen* van verankering en vernieuwing.

Dit leeft al in Poort Genk...
Doorheen de prospectieve studie werd ook *pionier-bedrijven in de circulaire economie*, die nog geen link hadden met Poort Genk, aangezogen door de regio. *Bedrijven erkenden* de unieke meerwaarde die Poort Genk kan bieden in de circulaire economie in 2030. Een *ondernemer in de recyclage* zit momenteel aan tafel met de Limburgse Investeringsmaatschappij LRM met oog op het ontplooien van activiteiten in Poort Genk.

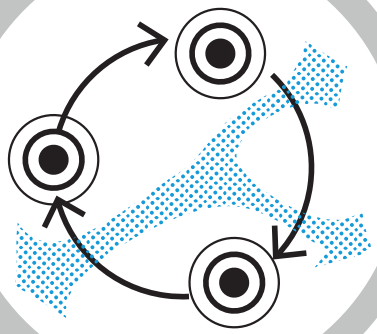

1.4 Ambitie 4

Zeer aantrekkelijk blijven om nieuwe en bestaande activiteiten verder te ontplooien in de circulaire economie

Fig. Bipool Hasselt-Genk

FUNDAMENTEN OM DEZE AMBITIE WAAR TE MAKEN:

Poort Genk beschikt over een aantoonbaar transformationeel vermogen. Nog geen halve eeuw na de sluiting van de mijnen heeft Poort Genk zich ontwikkeld tot derde grootste industriestad van Vlaanderen met het grootste industrieterrein van Limburg (Genk-Zuid).

"In Poort Genk is er draagvlak én daadkracht voor het ontwikkelen van industriële activiteiten. Dit heeft zich onder andere vertaald in de relatief snelle procedure voor de aanvraag van milieuvergunningen voor industriële activiteiten."

Fig. Leefomgeving

"Poort Genk is omgeven door groen en is aantrekkelijk voor werknemers én werkgevers. Professionals worden aangetrokken door een kwalitatieve woonomgeving (met groen voor de kinderen, maar ook met een kwalitatieve link tot goede voorzieningen, onderwijs, kosmopolitische cultuur (Engelstalige scholen en cultuurvoorzieningen))."

"In Poort Genk kan men gebruik maken van investeringsmechanismen gericht op lange termijn innovatie, zoals de Limburgse Investeringsmaatschappij LRM en de one-stop-shop voor buitenlandse investeerders, Locate in Limburg. "

2

Het realiseren van de visie

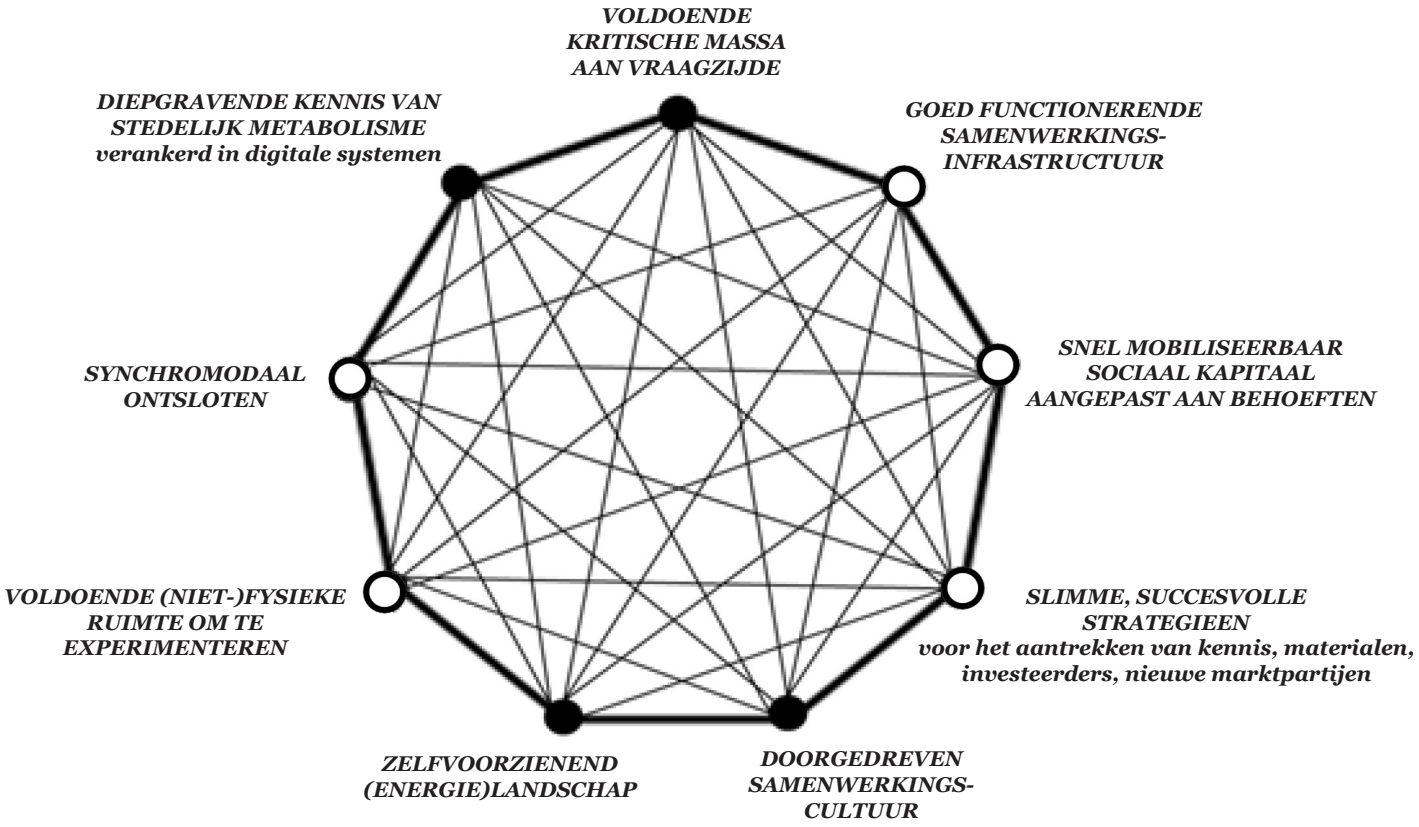

2.1 VOORZIEN IN KERNKWALITEIT

Gelet op het unieke DNA van Poort Genk, zowel ruimtelijk als sociaal-economisch, en het gegeven dat tal van (lokale) overheden en bedrijven actief in deze regio reeds initiatieven nemen in de circulaire economie, is er veel vertrouwen dat de hierboven geponeerde ambities waargemaakt zullen worden.

Maar er is meer nodig dan vertrouwen alleen. De vierde ambitie stelt scherp dat het **sturen op de juiste randvoorwaarden** essentieel is voor het realiseren van de visie, en dit bij voorkeur veel sneller dan 2030. Deze randvoorwaarden tonen zich in het antwoord op de vraag “wat is er nodig om deze visie waar te maken?” Of anders uitgedrukt: welke kwaliteiten moeten dan in de regio aanwezig zijn, ook om het verschil te kunnen maken met andere regio’s die inzetten op circulaire economie?

Poort Genk zal niet alleen over deze kwaliteiten beschikken, maar zorgt er ook voor dat zij elkaar onderling versterken. Dit vraagt een geïntegreerde blik op deze kwaliteiten, en dat is ook nodig om sneller tot de realisatie van de visie te kunnen komen.

Grondige dialoog met lokale en internationale pioniers in circulaire economie in combinatie met de analyse van de uitkomsten van de visieworkshop in Poort Genk hebben geleid tot de volgende negen kwaliteiten die cruciaal zijn om de geambieerde plek van Poort Genk in de circulaire economie in te pikken.

2.2 Maatregelen

Nemen van eerste maatregelen

NEMEN VAN EERSTE MAATREGELEN

In 2030 (ten laatste) toont *Poort Genk* zich als hét laboratorium voor circulair **doen** en als hét circulaire knooppunt voor bovenlokale, interstedelijke en lokale netwerken. *Poort Genk* richt zich op de (eco-)maakindustrie die symbiose vindt met logistiek en eco-design. Daarvoor zijn de genoemde kernkwaliteiten nodig.

Om dit alles te bereiken wordt voorgesteld op niveau van *Poort Genk* de volgende eerste set van maatregelen te nemen, als uitvloeisel van de *Prospectieve studie*.

Maatregel	*Speelt in op kwaliteit(en)*
1 ***Draag op een consistente en uniforme manier, de visie 2030 van Poort Genk uit op circulaire economie***	
Poort Genk vertaalt de visie consequent en integraal binnen alle lokale overheden, naar beleidsbeslissingen en maatregelen. Zij brengt de visie en de genomen maatregelen daartoe systematisch naar buiten, op een consistente en uniforme manier. Hierdoor wordt de perceptie versterkt dat gans Poort Genk deze visie onderschrijft en met zelfzekerheid wil uitdragen. →	*"slimme succesvolle strategieën voor het aantrekken van kennis, materialen, investeerders, nieuwe marktpartijen"*
2 ***Duid een neutrale, permanente coördinator aan voor 'bottom-up' circulaire business cases en trajectondersteuning***	
In de circulaire economie is kruisbestuiving en samenwerking cruciaal. Een neutraal aanspreekpunt op niveau van Poort Genk waartoe burgers, bedrijven, verenigingen, kennisinstellingen en bovenlokale overheden zich kunnen wenden voor opportuniteiten in de circulaire economie zal worden aangewend. Uiteraard is ook het netwerk van deze neutrale coördinator m.b.t. andere departementen en instanties (zoals LRM, Locatie In Limburg, POM Limburg, SOC, etc) essentieel voor het realiseren van de visie. →	*"doorgedreven amenwerkingscultuur / inzetten op kruisbestuiving"*
3 ***Creëer fiscale, sociale, investeringsvoordelen voor activiteiten in de circulaire economie***	
Circulaire ondernemers hebben vandaag een concurrentiële achterstand t.o.v. ondernemers in de lineaire economie. Zo hebben circulaire ondernemers moeilijkheden om financiering te krijgen bij de bank en/of investeerders, aangezien ze inzetten op onbewezen technologieën/business modellen. Circulaire ondernemers maken verder ook vaak gebruik van nieuwe technologieën, met achterstand o.v.v. optimalisering in bijvoorbeeld milieu-uitstoot en/of eco-efficiëntie. Poort Genk zal haar positie als zeer aantrekkelijke regio voor circulaire investeerders inzetten om op deze pijnpunten in te spelen. →	*"slimme succesvolle strategieën voor het aantrekken van kennis, materialen, investeerders, nieuwe marktpartijen"*
4 ***Installeer fysieke experimenteerruimte en laboratoria met afgebakende randvoorwaarden***	
Ruimte om te experimenteren, vertaald in fysieke ruimte en juridisch kader om te experimenteren (zie ook maatregel 5), is één van de basispijlers van de vooropgestelde visie. Voor het realiseren van de visie is het succes van deze maatregel dus essentieel. →	*"voldoende (niet-) fysieke ruimte om te experimenteren" en "goed functionerende amenwerkingsinfra-structuur"*

5 ***Activeer de fysieke experimenteerruimte en laboratoria***

Het is één zaak om fysieke experimenteerruimte te installeren, cruciaal is ook dat deze ruimte geactiveerd wordt op een manier waar innovatie en co-creatie centraal staat. Een hefboom daartoe is het aanreiken van een kader voor tijdelijke vormen van samenwerking, of het promoten van samenwerkingstrajecten gericht op specifieke experimenteerruimtes.

→ *"voldoende (niet-) fysieke ruimte om te experimenteren" en "doorgedreven samen-werkingscultuur"*

6 ***Ontwikkel innovatieve mobiliteitsnetwerken op interstedelijk en lokale schaal voor mensen, materialen, afval en energie***

Men zal inzetten op innovatieve mobiliteitsnetwerken voor de optimale organisatie van goederen- en materialenstromen in en uit de stad. Ook de mogelijkheden van gedeelde infrastructuur op bedrijventerreinen waaronder Genk-Zuid (warmte, water, e.a.) zullen verder onderzocht worden.

→ *"synchromodaal ontsloten" en "zelfvoorzienend landschap"*

7 ***Stimuleer de vraag naar circulaire producten***

De vraag naar circulaire producten zal geprikkeld worden, doordat lokale overheden kunnen treden op als launching customer of groepsaankopen voor circulaire diensten opstarten.

→ *"voldoende kritische massa aan vraagzijde"*

8 ***Zet structureel in op flexibele arbeidsinzet en talentdeling***

Flexibele arbeidsinzet heeft een tweeledige doelstelling, enerzijds kennisdeling en anderzijds het inspelen op veranderende behoeften in groeiende circulaire business cases, op een sociale en economisch rendabele manier

→ *"snel mobiliseerbaar sociaal kapitaal aangepast aan behoeften"*

9 ***Zet structureel in op opleiding met een circulaire focus***

Hoewel nog veel bedrijven pionier in de circulaire economie inzetten op interne opleiding van hun medewerkers, neemt Poort Genk een voorsprong door opleidingen op lokale hogescholen en universiteiten aan te laten sluiten op uitdagingen in de circulaire economie. Een belangrijke hefboom daartoe zijn samenwerkingsprojecten over departementen en scholen heen.

→ *"snel mobiliseerbaar sociaal kapitaal aangepast aan behoeften"*

10 ***Implementeer flexibele instrumenten voor ruimtelijke planning***

Wanneer in de toekomst meer op netwerkniveau dan wel op projectniveau zal moeten worden nagedacht zal er nood zijn aan een strategisch ruimtelijk beleid met planningsinstrumenten die meer flexibiliteit toelaten, waarbij ingezet wordt op verregaande interbestuurlijke samenwerkingen binnen stadsregio's die niet alleen de lokale besturen maar ook de hogere overheden engageert (vlakke beleidsstructuur).

→ *"voldoende (niet-) fysieke ruimte om te experimenteren"*

2.2 Maatregelen

Nemen van eerste maatregelen

11 ***Begeleid startups in incubatoren bij integratie naar (lokale) bedrijventerreinen***

De lokaal aanwezige incubatoren zijn een belangrijke troef in de transitie van de regio in de circulaire economie. De regio zal daarom echter sterk inzetten op de broedfunctie van deze incubatoren. Innovatie die ontwikkeld wordt in de incubatoren moet gevoed worden op vlak van commerciële, financiële en technologische dienstverlening, en anderzijds ook gestimuleerd moeten worden om "uit" de incubator te groeien indien ze volgroeid zijn, idealiter naar een bedrijventerrein in de regio.

→ *"slimme succesvolle strategieën voor het aantrekken van kennis, materialen, investeerders, nieuwe marktpartijen"*

12 ***Organiseer structureel goed gekozen co-creatiesessies/living labs met ketenactoren en stakeholders rond business cases en voorzie deze desgevallend met trajectondersteuning***

De co-creatiesessies die georganiseerd werden op 28 april 2015 in kader van de prospectieve studie circulaire economie Poort Genk hebben hun kracht bewezen. Het was een broeihaard voor concrete circulaire business cases. Deze co-creatiesessies zullen structureel plaatsvinden om de regio blijvend te activeren op vlak van circulaire economie.

→ *"doorgedreven samenwerkingscultuur"*

13 ***Start stadsontwikkelingsproject rond zelfvoorzienend landschap met burgers, bedrijven en kennisinstellingen***

De ambitie van regio Genk is om ook de burger te betrekken in de transitie van de regio naar een circulaire economie. Belangrijk is om hen te betrekken in concrete projecten waar zij een rechtstreeks toegevoegde waarde kunnen bieden.

→ *"doorgedreven samenwerkingscultuur" en "zelfvoorzienend landschap"*

14 ***Inventariseer on(der)benutte stromen op niveau van bedrijventerreinen***

Er zit potentieel in lokale deling van nevenstromen. Zonder zich te verliezen in een onuitputtelijke dataverzameling en analyse van alle stromen in de regio, kan men wel gericht bottom-up business cases stimuleren.

→ *"diepgravende kennis van stedelijk metabolisme in digitale systemen" en "zelfvoorzienend landschap"*

15 ***Blijf investeren in de ontwikkeling van de basiskwaliteiten***

Cruciaal is dat deze studie enkel een startpunt was voor de regio in de transitie naar de circulaire economie. Zoals gesteld in de vierde ambitie moet men continue alert blijven voor de kernkwaliteiten, zowel minimaal als onderscheidend. Men moet proactief op zoek gaan naar het evenwicht van consolideren en vernieuwen.

→ *"slimme succesvolle strategieën voor het aantrekken van kennis, materialen, investeerders, nieuwe marktpartijen"*

TOT SLOT

Poort Genk toont zich met recht en reden **zeer ambitieus op het vlak van circulaire economie.** Zij heeft de nodige troeven in handen om deze ambities ook waar te maken. Het is een kwestie van moed, daadkracht en volharding, met de visie 2030 als baken en referentiepunt. Deze Prospectieve studie heeft tal van **publieke en private actoren** duidelijk in een actieve modus gebracht. Zij hebben het potentieel om te fungeren als een **'guiding coalition'** die niet alleen voor hen zélf de sense of urgency erkennen voor de transitie naar circulaire economie, maar deze tegelijkertijd ook weten aan te wakkeren bij anderen.

Poort Genk zal grote vaart maken om **hét circulaire zwaartepunt te zijn in de Elat regio**, de regio met de innovatieve steden Eindhoven, Leuven, Aachen en Luik als hoekpunten.

CIRCULAIR DOEN HET LABORATORIUM VOOR
POORT
GENK